

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Кафедра педагогіки, психології, соціальної роботи та
менеджменту

ДИФЕРЕНЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Вступ 2024 року

Для студентів спеціальності за спеціальністю 053 Психологія

галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Освітньо-професійна програма «ПСИХОЛОГІЯ»

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання

Інформація про викладачів

Викладач	Полілуєва Інга Володимирівна, канд. псих. наук, старший викладач
Контактний телефон	+380955743112
Е-mail:	madampolilueva@gmail.com
Профайл викладача	https://nnipp.gnpu.edu.ua/kafedry/kafedra-pedahohiky-psykholohii-sotsialnoi-roboty-ta-menedzhmentu/poliluieva-inha-volodymyrivna.html
Консультації	Консультації в день проведення лекцій / практичних занять (за попередньою домовленістю). Також можливі консультації через електронну пошту та в Google classroom

Кількість часу на вивчення дисципліни

	Денна	Заочна
Кредитів	3	3
Аудиторних:	30	10
Лекцій	14	6
Практичних занять	16	4
Самостійна робота студента	60	80
Форма контролю	екзамен	екзамен

1. Анотація курсу

ОК 26 «Диференційна психологія» вивчається здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у **п'ятому** семестрі. Освітній процес охоплює лекційні та практичні заняття, виконання самостійних робіт, модульних контрольних робіт та підсумковий контроль (екзмен).

Місце ОК в ОПП:

Навчальну дисципліну «Диференційна психологія» внесено до вибіркового циклу професійної підготовки.

Курс «Диференційна психологія» використовує міждисциплінарні знання з експериментальної психології та психодіагностики, психології, соціальної психології.

Метою вивчення навчальної дисципліни є засвоєння наукових засад диференційної психології в системі психологічного знання та їх використання з метою з'ясування психологічної природи індивідуальних, групових та типологічних відмінностей.

Завдання навчального курсу:

- 1) з'ясування структури предмета диференційної психології, місце диференційної психології в системі сучасного наукового знання;

- 2) формування уявлень про можливості психодіагностичних вимірювань і статистичної оцінки індивідуальних, типологічних і групових відмінностей.
- 3) вивчення досягнень окремих вчених, наукових шкіл з диференційної психології;
- 4) систематизація інформаційного масиву з диференційної психології;
- 5) формування прикладних умінь і навичок для з'ясування природи індивідуальних відмінностей у практиці педагогічної діяльності та професійні діяльності фахівця у галузі соціальної роботи.

Очікувані результати навчання:

У результаті вивчення освітнього компонента здобувач повинен набути таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність бути критичним і самокритичним.

Попередні компетентності (преріквізити), необхідні для вивчення освітнього компонента, формуються під час засвоєння ОК: «Загальна психологія з практикумом».

Фахові компетентності:

ФК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології

ФК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

ФК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

ФК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел

ФК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

ФК 12. Здатність до особистісної рефлексії в межах професійних компетенцій, розуміння динаміки міжособистісних стосунків та керування ними.

Програмні результати:

ПРН 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання

ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань

ПРН 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПРН 4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПРН 13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПРН15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

ПРН16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога

ПРН 19. Здійснювати комплекс реабілітаційних заходів з відновлення психологічного здоров'я.

ПРН 20. Здійснювати психологічне забезпечення освітнього процесу, сприяти всебічному особистісному розвитку здобувачів освіти, в тому числі здобувачів з особливими освітніми потребами, реалізації їхніх можливостей та захисту психічного здоров'я під час навчання.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання:

Комп'ютер Windows 7 або пізнішої версії, Mozilla Firefox, MS Office 2010 або пізнішої версії; Google Клас, Zoom, доступ до електронних журналів бібліотеки; доступ до електронних бібліотечних ресурсів світу.

2. Організація навчання

Види занять.

Лекція-бесіда, передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. Запитання адресуються до всіх, студенти відповідають з місця; викладач піклується про те, щоб запитання не залишалися без відповіді. Запитання не для контролю знань, а для з'ясування рівня орієнтованості і пізнання здобувачів освіти з проблем курсу, міри їх готовності до сприйняття наступного матеріалу. В умовах карантину (дистанційне навчання) лекційні заняття проводяться на платформі ZOOM.

Практичне заняття передбачає детальний розгляд здобувачами освіти окремих теоретичних положень курсу та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно до сформованих завдань. Перелік тем практичної роботи визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Практичне заняття включає: проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок здобувачів освіти; постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, - розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання. Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття, зараховуються під час виставлення підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни. В умовах карантину (дистанційне навчання) практичні заняття проводяться з використанням сервісу classroom google.

Самостійна робота студента (СРС) - це самостійна діяльність-учіння здобувачів освіти, яку викладач планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача. Зміст самостійної роботи за темами визначається робочою програмою навчальної дисципліни і передбачає:

- 1) опрацювання лекційного матеріалу;
- 2) підготовку до практичного заняття;
- 3) виконання творчих робіт за запропонованою тематикою;
- 4) роботу з термінологічним словником;
- 5) роботу з науковими першоджерелами, ознайомлення з новинками наукової літератури;

В умовах дистанційного навчання планування самостійної роботи студентів, методичне керівництво і контроль за її виконанням відбувається з використанням платформи ZOOM.

Структура дисципліни

Тема	Лекції (год.)	Лаб. роб. (год.)	Практ. роб. (год.)	СРС
Змістовий модуль 1. Диференційна психологія в системі наукового знання.				
1.1. Диференційна психологія в системі наукового знання.	2/1	-	2/-	10/12
1.2. Принципи і методи диференційної психології.	2/1	-	2/1	10/12
1.3. Вплив середовища і спадковості на людину.	2/1	-	2/1	10/12
1.4. Відмінності між людьми як предмет вивчення диференційної психології.	2/-		2/-	10/12
Змістовий модуль 2.Формальні і змістові властивості індивідуальності.				
2.1. Темперамент як формальна інтеграційна основа індивідуальності.	2/1	-	4/1	10/12
2.2. Диференційна психологія міжстатевих	2/1	-	4/1	10/18

відмінностей.				
2.3. Диференціація характеру.	2/1		4/2	10/18
2.4. Диференціальна когнітологія	2/-	-	4/-	10/18
Змістовий модуль 3. Детермінанти міжгрупових відмінностей.				
3.1. Соціоекономічний статус індивідуальності.	2/-	-	4/-	10/12
3.2. Диференційні крос-культурні дослідження рас, націй, етносів.	2/-	-	2/-	10/12
Разом	14/6	-	16/4	60/80

**Перелік питань до підсумкового контролю із дисципліни
«Диференційна психологія» (іспит)**

1. Предмет і завдання психології диференційної психології. 2. Антропогенез і етологія статевих відмінностей. 3. Три групи методів диференційної психології (за L, T, Q каналами отримання інформації). 4. Напрями диференціально-психологічних досліджень за В. Штерном. 5. Стать в структурі індивідуальності. Концепції розвитку статевої ідентичності. 6. Функціональна асиметрія півкуль і її прояви. 7. Сучасне розуміння впливу спадковості і середовища на виникнення індивідуальних відмінностей. 8. Структура індивідуальності. Інтраіндивідуальні та інтеріндивідуальні відмінності. 9. Психодіагностичні вимірювання людських відмінностей. 10. Статистична оцінка вимірюваних явищ. 11. Завдання і перспективи диференційної психології. 12. Темперамент – психобіологічна основа особистості. Структура темпераменту за В.М. Русаловим. 13. Механізми формування і розвитку індивідуальності. 14. Ієрархічна структура суб'єкта взаємодії з навколишнім світом: організм, індивід, особистість, індивідуальність. 15. Сильові характеристики мислення. 16. Теорії особистісних факторів: три, шістнадцять, п'ять. 17. Місце диференційної психології у системі психологічного знання (вікова психологія, педагогічна психологія, соціальна психологія). 18. Становлення диференціальної психології як науки. Перші наукові дослідження індивідуальних відмінностей (Ф. Бессель, В. Вундт, Ф. Гальтон). 19. Я–концепція та самооцінка. 20. Специфіка диференціальної психології, її зв'язок з іншими науками, роль у практичній психології. 21. Здібності і інтелект. Показник IQ. IQ і здатність до навчання. 22. Індивідуальні параметри сприйняття. 23. Індивідуальні, типологічні, групові відмінності. 24. Еволюційна теорія статі В.А. Геодакяна. 25. Індивідуальні особливості уваги. 26. Спадковість і середовище. Інтелект і в структурі індивідуальних властивостей. 27. Компоненти індивідуального стилю діяльності. 28. Індивідуальні особливості пам'яті. 29. Класифікація психопатій та акцентуацій характеру підлітків О. Є. Лічко. 30. Стиль життя і самоактуалізація. 31. Чоловічі і жіночі соціальні стереотипи. 32. Статева диференціація. Стать і психіка. 33. Тілесні прояви темпераменту. Психологічна інтерпретація «магічних типів». 34. Варіації моральної свідомості (Ж. П'яже, Л. Колберг). 35. Визначення поняття акцентуація. 36. Типи акцентуацій темпераменту та характеру за К. Леонгардом. 37. Кроскультурні дослідження психічного розвитку, психічних процесів і особистості. 38. Теорії розвитку статевої ідентичності. 39. Здібності в структурі індивідуальності. Два підходи у вивченні здібностей: особистісно-діяльнісний та функціонально-генетичний. 40. Типи будови тіла та темпераменту за Е. Кречмером. 41. Модель Великої П'ятірки (FFM, five factor model). 42. Гуморальні, конституціональні і психологічні теорії темпераменту. 43. Етнічна самосвідомість та етнічні переваги. Національний характер. 44. Вплив статусного рівня, якості життя на інтелект. 45. Стили педагогічного спілкування. 46. Психологія конституціональних відмінностей за У. Шелдоном. 47. Основні характеристики рис особистості за Г. Олпортом. 48. Факторні

дослідження темпераменту. Факторне дослідження темпераменту Г. Ю. Айзенком. 49. Я-концепція як основа стилю життя. 50. Соціоекономічний статус індивідуальності. Екологія індивідуального розвитку. 51. Поняття психологічної норми. Розподіл індивідуальних відмінностей. 52. Дослідження соціально-класових відмінностей в диференційній психології. 53. Варіації моральної свідомості у жінок і чоловіків. 54. Поняття психологічного подолання (coping) і його варіації. 55. Стійкість інтелектуальних вимірювань. 56. Стили лідерства. 57. Професійні інтереси і їх діагностика. 58. Стили батьківського виховання. 59. Поняття характеру у психоаналітичній традиції. Механізми психологічного захисту як критерій психоаналітичної діагностики. 60. Особистісні передумови професійної компетентності. 61. Індивідуальні варіації характеристик уяви і уявлень. 62. Здібності, обдарованість, талант, геніальність. 63. Типи уваги і пам'яті. 64. Поняття життєвого стилю в психології. Типи життєвого стилю за А. Адлером. 65. Формальний аналіз інтелекту: від загального фактора до ієрархічних моделей. 66. Поняття когнітивного стилю в психології індивідуальності. 67. Теорії геніальності. 68. Методи диференційної психології. 69. Психологічні типи за К.Г. Юнгом. Подальший розвиток юнгіанської типології. 70. Стили поведінки в конфлікті. 71. Прийоми і способи наукової класифікації. 72. Стили батьківського виховання, їх зв'язок з акцентуаціями дітей (за Е.Г. Ейдемільлером і В.В. Юстицькісом).

ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: екзамен.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: тестові завдання, оцінки за завдання практичних виконаних письмово у Google Клас, усні опитування на практичних заняттях. Індивідуальне науково-творче завдання.

4. Політика курсу:

Базується на основних засадах академічної доброчесності та відкритості.

5. Інформаційне забезпечення

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Варій М. Психологія особистості. Посібник, Київ : Сварог, 2023, 592 с.
2. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ прак. психол. і соціальної роб. 2018. 106 с.
3. Мазяр О.В. Диференціальна психологія : модульний курс : навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2017. 284 с.
4. Столяренко О.Б. Психологія особистості. Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 280 с.
5. Теорії особистості : навчально-методичний посібник / Укладачі Р. Т. Сімко, А.В. Сімко. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2021. 162 с.
6. Larsen R., Buss D. Personality Psychology: Domains of Knowledge About Human Nature McGraw-Hill, 2023. 1536 p.
7. Patricia Sommer Differential Psychology: Understand the different personalities and read people with personality research XinXii2022 г. - Всего страниц: 103

Додаткова

1. Бушуєва Т., Авер'янова А. Когнітивний стиль та властивості уваги особистості. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки, 2020. С. 36–47.7.
2. Диференційна психологія: підручник / За заг. ред. С.Д. Максименка. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 496 с.
закладів освіти / В. Осипенко, Л. Любіна, М. Тимофієва. Чернівці: БДМУ, 2019. 225 с.

3. Кондрашихина О. А. Дифференціальна психологія: Учеб. пос. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 232 с.
4. Лемак М. В., Петрище В. Ю. Психологу для роботи: діагностичні методики. – [збірник психодіагностичних методик]. Ужгород, Вид-во Олександрії Гаркуші, 2012. 615 с.
5. Москалець В.П. Психологія особистості Київ: Центр учбової літератури, 2013. 262 с.
6. Прокоф'єва М. Ю. Індивідуалізація та диференціація навчання молодших школярів [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. заклад. Сімферополь : Таврида, 2013. 224 с.
7. Радчук Г. К., Кормило О. М. Дифференціальна психологія. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. 424 с.
8. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія. Львів: Новий світ-2000, 2011. 236 с.
9. Палій А. А. Дифференціальна психологія. Київ: Академвидав, 2010. 432 с.
10. Палій А.А. Когнітивно-стильові детермінанти індивідуальності. Проблеми сучасної психології : збірник наук. праць К-ПНУ імені Івана Огієнка Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. 2011 № 11. С. 584–595.
11. Туриніна О. Л., варлакова Є.О. Дифференціальна психологія. Київ: ДП Видавничий дім «Персонал», 2012. 136 с.
12. Юнг К. Г. Психологічні типи. Київ : Центр учбової літератури, 2024. 680 с.
13. Burnett W. C. Cognitive style: A meta-analysis of the instructional implications for various integrated computer enhanced learning environments. Indiana University of Pennsylvania. 2010. 158 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Закон України «Про освіту» URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 06.02.2019).
2. <https://www.journals.elsevier.com/acta-psychologica> - Acta Psychologica - електронний журнал з відкритим доступом (англ. мовою)
3. http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/fonds/univmag/poshuk.php3?them_key=%D3%EA%F0%E0%BF%ED%F1%FC%EA%E8%E9+%EF%F1%E8%F5%EE%EB%EE%E3%B3%F7%ED%E8%E9+%E6%F3%F0%ED%E0%EB – Український психологічний журнал (Київського національного університету імені Тараса Шевченка)
4. <http://www.apppsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia> - «Актуальні проблеми психології». Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України
5. <http://psylib.kiev.ua/> - Психологічна бібліотека «Самопізнання і саморозвиток».

Критерії та рівні навчальних досягнень студентів з курсу «Диференційна психологія»

Оцінка ECTS	Сума балів за 100 бальною шкалою	Критерії
----------------	---	----------

A	90-100	Високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями	Студент вільно володіє навчальним матеріалом, успішно розв'язує завдання підвищеної складності, аргументовано висловлює свої думки, виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань, під час виконання самостійної роботи. Основні питання розкриває на високому теоретичному й практичному рівнях, без ускладнень орієнтується в матеріалі, повністю відповідає на додаткові запитання. Якість відповідей свідчить про вільне володіння навчальним матеріалом, а також про ознайомлення з додатковим матеріалом із навчальної дисципліни. Набуті компетенції творчо застосовує в професійній предметній діяльності.
B	82-89	Достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями їх практичного впровадження	Студент володіє навчальним матеріалом у межах програми навчальної дисципліни на творчому рівні. Під час відповідей виявляє вільне володіння лекційним і практичним матеріалом, проте у відповідях допускає неточності.
C	74-81	Середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками	Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, проте не має достатніх знань та вмінь для формулювання висновків, допускає суттєві неточності. Розкриває основні питання, а на додаткові відповідає неповно. Ознайомлення з додатковими джерелами не є систематизованим.
D	64-73	Середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками	Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу, уміє використовувати знання в стандартних ситуаціях. Послугується тільки загальним поняттєвим апаратом, у цілому орієнтується в досліджуваному предметі, але розкриваючи основні питання допускає суттєві помилки.
E	60-63	Рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижчим за середній.	Домінує репродуктивний виклад інформації; труднощі в проведенні міжпредметних зв'язків навіть з допомогою викладача; знання основної термінології.

FX	35-59	Низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни	Студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно. Робить принципові помилки у відповідях, не може дати обґрунтовані відповіді на всі основні питання викладача, не орієнтується в основних теоретичних і практичних положеннях курсу або не засвоїв окремі розділи курсу.
F	1-34	Низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни	Низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни.

**Розподіл балів у межах навчальної дисципліни
«Диференційна психологія»**

Денна форма навчання

<i>Практичні заняття</i>								<i>Модульний контроль</i>	<i>Форма семестрової атестації - екзамен</i>
Максимальна кількість балів -75								Максимальна кількість балів -15	Максимальна кількість балів - 10
ПЗ1	ПЗ2	ПЗ3	ПЗ4	ПЗ5	ПЗ6	ПЗ7	ПЗ 8	МК	екзамен
								1-3	
9	9	10	9	10	10	9	9	15	10
Всього – 100 балів									

Заочна форма навчання

<i>Практичні заняття</i>				<i>Модульний контроль</i>	<i>Форма семестрової атестації - екзамен</i>
Максимальна кількість балів -75				Максимальна кількість балів -15	Максимальна кількість балів -10
ПЗ1		ПЗ2		МК	екзамен
				1-3	
40		35		15	10
Всього – 100 балів					